

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitate ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Immutabilitas actuum liberorum voluntatis diuinæ, & scientiæ visionis
oritur ex repugnantia Physica. cap. 11.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

secunda secunda quaest. 138. artic. 1. Secundum verò opponitur inconstancia, ratione cuius mens, cum possit resistere impulsui passionis, non resistit ex debilitate, nec tenet se firmiter in bono proposito concepto, ut ait D. Thomas 2. 2. quaest. 53. artic. 5. Deus autem in suppositione, de qua loquimur, non desisteret à bono propter ullam difficultatem, nec ex debilitate, sed ex pura electione, ac libertate: quæ sequeretur dictamen intellectus iudicantis nihil ad propriam Dei perfectionem facere, utrum hoc, vel illud faciat: nec sibi esse melius moraliter facere opus externum melius, omisso minus bono, sed æquè bonum, ac perfectum esse, siue hoc, siue illud agat, siue omnino nihil operetur ad extra.

VIII. Quod verò attinet ad scientiam visionis, posito obiecto necessitate Physica sequitur Deum id scire, & ideo si constante veritate obiecti Deus inciperet de nouo, aut desineret scire aliquid, euidenter sequitur Physica mutatio in ipsa scientia: nam ratione alicuius additi de nouo tenderet in obiectum iam ante scibile, & ratione alicuius defectus desisteret ferri in obiectum persistens in sua veritate, & cognoscibilitate. Et idcirco immutabilitas scientiæ diuinæ circa obiectum perseverans sub eadem veritate, & scibilitate, nascitur immediate ex natura ipsius scientiæ.

IX. Ad fundamentum oppositæ sententiæ respondeo, si supponatur manere actum Dei necessarium, & solum desiderari respectum rationis ad obiectum, non fore Physicam mutationem: Verum suppositio est falsa: nam, si quouis modo fieret mutatio voluntatis diuinæ liberæ: non solum mutandus esset respectus ille ad extrinsecum obiectum connotatum, ut supponit argumentum: sed ipsa quoque entitas actus diuini, ut fusiùs ostendam capite sequente. Nam quemadmodum scientia visionis supra scientiam Dei naturalem solum addit habitudinem rationis ad obiectum, & tamen, si mutetur, sequitur non solum tolli huiusmodi habitudinem, sed ipsammet entitatem scientiæ variari, ita dicendum est in voluntate. Ad argumentum pro impossibilitate morali patet solutio ex dictis: non enim quævis mutatio voluntatis est moraliter imperfecta: sed ea qua desistitur à meliore bono: in Deo verò possemus fingere mutationem de bono in melius: & ita in ea non esset imperfectio moralis. Ad suppositionem verò illam, quod homo unico actu, atque immutabili successiue veller diuersa obiecta,

patet etiam solutio: non enim hoc ipso esset inconstans, si cum primum voluisset bonum aliquod, postea eodem actu vellet aliud perfectius.

Immutabilitas actuum liberorum voluntatis diuinæ, & scientiæ visionis oritur ex repugnantia Physica.

CAPUT XI.

Superiore capite ostendi non in omni mutatione actus liberi interuenire imperfectionem moralem, & proinde non posse ex ea sumi rationem ad æquā immutabilitatis actuum liberorum voluntatis diuinæ: sequitur modo, ut hoc capite ostendam, si ea varietas daretur, interuenturam fuisse mutationem Physicam, ita ut seclusa per intellectum omni morali imperfectione, & non curando utrum mutatio voluntatis sit bona, vel mala moraliter, sequatur aperta contradictio posita ea mutatione: & hæc non extrinsecus, aut remote, sed ex natura ipsius actus diuini liberi. Quæ sententiam tumentur ex Scholasticis Basilis in 1. d. 45. q. 2. art. 3. Holkoth quaest. 11. determinat. artic. 3. ad 2. Franciscus Lycheus in 1. dist. 45. quaest. vn. conclusionem 2. & Ferrariensis libr. primo contra Gentiles, cap. 83. §. Circa istam, & videtur expressa Augustini sententia libr. 12. confess. capit. 15. ubi dictum sibi fatetur in aurem interiorē ab ipsa veritate: De vera æternitate creatoris, quod nequaquam eius substantia per tempora varietur, nec eius voluntas extra eius substantiam sit: unde non eum modo velle hoc, modo velle illud, sed semel, & simul, & semper velle omnia, quæ vult: non iterum, & iterum, neque nunc ista, nunc illa: nec velle postea, quod nolebat, aut nolle, quod prius volebat: quia alius voluntas mutabilis est, & omne mutabile æternum non est: Deus autem noster æternus est: nam, si mutatio voluntatis non est Physica, etiam si daretur in Deo, non tolleretur æternitas illius: si quidem per mutationem voluntatis nihil positum ab eo recederet: Ideo verò August. in principio dixit, quod voluntas non sit extra substantiā, quia ex mutatione voluntatis diuinæ illaturus erat substantiæ mutationem. Ut autem hoc ipsum ratione confirmem, suppono id, quod est commune inter Theologos, scilicet actum liberum esse vitalem ipsam perfectionem voluntatis diuinæ naturalis cum connotatione ad obiectum futurum in aliqua differentia temporis:

temporis: ita ut libertas non consistat in eliciendo actum distinctum à naturali, & suapte natura indifferente quoad entitatem, sed in terminatione ad obiectum externum: quod, hoc ipso, quo terminat actum liberum voluntatis diuinæ; transit de esse possibili ad esse futurum. Deinde, cum ex vero non nisi verum rectè colligatur, ut tradit Aristoteles libr. i. Poster. t. 17. suppono etiam, quod evidens est, si ex duabus positionibus altera vera, altera impossibili sequatur aliqua contradictio, causam eius esse suppositionem impossibilem, non autem veram.

II. Hispositis ostendo institutum. Quando nulla ratione habita moralis imperfectionis ex mutatione aliqua sequitur implicatio, mutatio eiusmodi est Physice impossibilis: & consequenter immutabilitas, siue repugnantia subiecti ad illam est Physice necessaria: sed si voluntas diuina mutetur, ita ut nolit crastina die fieri aliquid, quod ad æterno decreuit, ut cras fieret, necessario sequitur contradictio, etiam si non habeatur ratio moralis imperfectionis: ergo immutabilitas voluntatis diuinæ est Physice necessaria, & ideo si variatio ipsius per impossibile concedatur, non solum erit moralis, sed Physica. Maior propositio est nota ex terminis. Nam, quando aliquid repugnat ex vna tantum radice: illa seclusa non repugnabit, si enim non habita ratione illius adhuc repugnat, manifestum est ex alio etiam capite repugnare: quare si abstrahendo prorsus ab imperfectione morali, adhuc manet implicatio secuta ex mutatione voluntatis diuinæ, perspicuum est hanc mutationem non solum moraliter: sed Physice etiam repugnare. Assumptionem verò, ut ostendam, suppono voluntatem Dei, cum fingi possit mutari multis modis, ita mutari, ut postquam voluit aliquid ab æterno, id ipsum nolit in tempore: verbi gratia, Deus ab æterno habuit decretum de futura incarnatione Christi, & ita hæc propositio: *Deus voluit Christum nasci ex Maria Virgine*, est vera ab æterno: deinde verò fingamus aliquem viuentem tempore Moylis falso asserere hanc, *decretum voluntatis diuinæ de incarnatione Verbi ex Maria Virgine, nunc mutatur à Deo*. Tunc sic proba assumptionem. Ex duabus his suppositionibus sequitur implicatio, etiam si non habeatur ratio imperfectionis moralis: pars illa, quæ sequitur ex priorè suppositione vera, necessario erit vera, ne demus ex vero colligi falsum: ergo illa erit falsa, quæ se-

quitur ex secunda suppositione impossibili, & consequenter illa est impossibilis Physice. Contradictio verò, quæ sequitur, est hæc: *Christus nascetur ex Maria Virgine, Christus non nascetur*, quod autem sequatur ostendo: impossibile est hanc esse veram: *Deus vult ab æterno Christum nasci ex Maria Virgine*; quin hæc sit vera, *Christus nascetur*: nam ut hæc, *Deus vult Christum nasci*, sit vera, opus est, ut actus ipse naturalis voluntatis diuinæ terminetur ad natiuitatem Christi re ipsa futuram: hoc enim respectu addito actus naturalis dicitur liber: si vero futura non sit, iam non est obiectum connotatum, neque habitudo ad illud: & idcirco intelligi nequit actus diuinus liber circa incarnationem futuram, nisi illa sit futura: quare impossibile est hanc esse veram: *Deus voluit Christum nasci*: quin hæc sit vera: *Christus nascetur*: quod pari modo, & ratione dicendum est de illa: *Christus non nascetur*: si supponatur Deum mutare decretum incarnationis, & de nouo decernere nescit. Cum igitur in toto hoc discursu sine vllò recurso ad imperfectionem moralem sequatur contradictio manifesta ex suppositione, quod Deus mutet voluntatem, conspicuum redditur eiusmodi mutationem non solum moraliter, verum etiam Physice repugnare.

III. Respondent nonnulli supponi id, quod probandum est, nam ideo effectus erit, quia voluntas diuina est immutabilis: quare ante immutabilitatem nõ posse concipi effectum, ut determinatè futurum. Verum ego nihil omnino suppono, nisi quod ipsi etiam concedunt, nempe propriam rationem formalem actus diuini liberi, quæ est ut terminetur ad obiectum sub actuali existentia pro eo tempore, pro quo voluntas decernit. Et ex ea colligo cum tali natura actus liberi non posse coherere mutationem: & ita ex principiis extrinsecis colligo immutabilitatem Physicam: nam, cum hæc consideretur, ut quædam proprietas actus diuini liberi, prius ratione concipi potest actus ipse quoad suam substantiam, quam quoad proprietatem: consideremus ergo illum, quatenus est actus liber Dei abstrahendo ab immutabilitate: & rogo quidnam pertineat ad rationem formalem intrinsecam huius actus, ita ut nihil illius desit, nihil extraneum misceatur: Credo respondebunt idem, quod paulò antè supposui, nempe rationem formalem actus Dei liberi integrari, ut ita dicam, ex ipsa volitione Dei naturali, & terminatione, atq; habitudine ad ob-

ad obiectum determinate futurum, quæ fundatur in eminentiali perfectione, & causalitate talis actus: si igitur, antequam actus eiusmodi consideretur vt immutabilis in sua ratione formali, includit terminationem, & habitudinem ad obiectum futurum: ex qua posita necessario sequitur, vt non possit non esse tale obiectum: necessario etiam sequitur tanquam proprietas ex ratione formali intrinseca, vt actus sit immutabilis Physice: ita vt prius ipse concipiatur in se vt actus liber, deinde vt immutabilis: & sic non supponitur effectus futurus ex immutabilitate, sed ex efficacia, eminentia, & causalitate volitionis diuinæ, ex quibus sequitur immutabilitas euentus connotati, & consequenter ipsius actus liberi. Dicit aliquis actum liberum, etsi per eiusmodi respectum à nobis intelligatur, & explicetur, nihilominus illum non includere; sed siue includat, siue non, sine illo à nobis intelligi minime potest, & saltem est quædam proprietas illum consequens, quare, si ex tali respectu necessario sequitur infallibilitas effectus: sequitur etiā immutabilitas actus liberi, cū quo necessario coheret talis respectus. Et confirmatur, quoniam Deus libere volendo non solum habet voluntatem antecedentem & conditionatā, imò vero absolutam, ac determinatam; hæc autem determinatio non consistit in eliciendo actum distinctum à naturali, sicut elicit creaturam, sed in terminatione eiusdem actus ad hoc potius obiectum, quam illud, non solum vt volitum, sed vt actu ponendum ex vi talis actus: alioquin voluntas diuina non esset omnipotens, & efficax ad agendum quod libuerit. Neque responderi potest efficaciam non consistere in ipsa actuali positione obiecti futura, sed in facultate id efficiendi: namque alia intelligitur esse facultas voluntatis, quam diu intelligitur solum in actu primo ad obiecta, quæ potest velle, vt concipitur in eo signo, quo solum habet actum voluntatis necessarium, & est adhuc in libertate habituali ad actus liberos: alia verò quando iam concipitur in actu secundo libere volens: prima efficacia consistit in potentia actiua: secunda in executione eiusdem potentie pro eo tempore, ad quod refertur actus liber Dei, & hæc est necessario annexa actui voluntatis diuinæ absoluto: quapropter impossibile est Deum velle determinate, & rem non esse futuram. Et hæc est ratio, cur Homo mutare possit actum voluntatis, & non Deus: nempe quia Homo vult eliciendo actum suapte

natura inefficacem ad ponendum per se ipsum obiectum volitum: & ita actus liber creatus non habet habitudinem ad obiectum vt actu futurum: sed volitum vt sit: & propterea frequenter accidit, vt desideria nostra absolutissima mutantur: Deus autem non determinate vult eliciendo nouum actum desiderij, vt res sit, sed libere terminando actum necessarium ad ipsam, non solum tanquam volitam vt sit, verum etiam ad eius existentiam pro aliquo tempore determinate futuram; nam sicut ex nostra voluntate libere, & immediate procedit actus suus, qui necessarius est posita terminatione voluntatis ad ipsum, sic ex voluntate diuina immediate procedit res futura, ita vt concipi nequeat diuina voluntas terminari libere ad aliquod obiectum, & illud non habere existentiam pro eo tempore, ad quod refertur terminatio voluntatis diuinæ.

Ex dictis excluditur aliud subterfugium oppositæ sententiæ, responderi poterit, inquit, obiectum non esse verum determinate, nisi ex conditione, si Deus perseveret in eodem decreto voluntatis: sed hæc responsio est omnino falsa, & impossibilis, efficacitas enim volitionis diuinæ absoluta, semel habitæ habet pro obiecto ipsum esse actuale rei: & hoc distinguitur à voluntate conditionata, quæ habet sub conditione ipsum esse rei pro obiecto. Et de facto certum est apud Theologos ex positione volitionis diuinæ sequi determinatam veritatem obiecti. Et, cum hoc oriatur ex ipsa natura actus diuini, impossibile est vt aliter sit. Deinde eos, qui sic respondent, interrogo vtrum actus ille liber Dei fuerit absolutus, an conditionatus? Si conditionatus nihil ad præsens institutum: nam hic non est efficax nisi posita conditione: absolutus esse non poterat, si pendeat ex mutatione voluntatis futuræ, vel non futuræ: nam, vt ex dictis constat, actus diuinus absolutus is est, à quo existit pro aliquo tempore effectus ad extra, q. est terminus extrinsecus, siue obiectum terminationis liberæ actus diuini: igitur, si tollatur existentia talis obiecti, tollitur etiā ratio actus diuini absoluti: supponere igitur dari eiusmodi actum, & obiectum ipsius nunquam esse, inuoluit apertam repugnantiam: quoniam sequitur actum esse ex prima suppositione, & non esse ex secunda: quoniam non est actus sine terminatione ad obiectum: sublata verò omnino existentia obiecti pro eo tempore, quo Deus vult illud esse, tollitur obiectum actus liberi.

Denique

V. Denique, ut magis eluceat, in quo confisteret, aut quomodo colligitur mutatio Physica, si Deus mutaret decretum voluntatis suae, praemoneo, quando agitur de mutatione alicuius rei, non quari vtrum mutari possit, ut non fuerit ante tempus mutationis: nam, si nec fuit, nec modo est, nequaquam mutatur, sed quaeri vtrum posito quod fuerit hucusque, & maneat veritas praeteritae existentiae, variari de nouo possit in praesenti, & in futuro: ita ut verum sit dicere, fuit, & non est: quod si expositione aliqua sequatur, ut vel id, quod fuit, non fuerit, vel id, quod est, non sit, dicendum erit hoc posterius sequi ex falsa illa suppositione, non vero prius: quod necesse erat ad intellectum conditionis illius impossibilis suppositae. Hoc explicato facile ostenditur, si Deus mutet decretum, sequi Physicam, & realem mutationem ipsius. Namque in decreto illo solum duo concipimus, entitatem naturalem actus diuini naturalis, & habitudinem, siue terminationem ad existentiam obiecti connotati, quae duo supponuntur ab aeterno fuisse in Deo, si actus fuit: si vero in tempore mutari supponatur, manifeste sequitur eiusmodi terminationem non fuisse: vel cessare de nouo entitatem ipsam actus: prior supposito, & veritas, nempe eiusmodi terminationem fuisse ab aeterno, est omnino necessaria ad intellectum illius conditionis: *Si Deus mutet decretum*: nam, si ab aeterno voluntas eius non est terminata ad obiectum, non habuit decretum, quod mutari supponatur: ergo non sequitur illa pars disiunctionis, nimirum terminatio non fuit ab aeterno, sed altera nempe cessat ipsamet entitas actus diuini: sequi vero disiunctionem ostendo: nam, quando cessat aliquid, cuius ratio formalis ex duobus aliquo modo coalescit, opus est ut desinat saltem alterum ex illis: actus liber constat ex entitate, & respectu: ergo, si actus cessat, desinet vel entitas, vel respectus: si hic desinat, necessario sequitur, quod nunquam fuerit: supponitur autem fuisse: ergo necessario cessabit illa. At quomodo, si respectus nunc desinat, sequitur nunquam fuisse? nempe quia si respectus desinit, obiectum non existet pro ea differentia temporis, sub qua decernebatur futurum, per aeternum illud decretum: si non existat, impossibile est ut ad ipsum fuerit habitudo, siue terminatio voluntatis diuinae, quae in illud ferebatur sub existentia determinate futura, ergo recte sequitur terminationem eiusmodi non fuisse ab aeterno, si

modo iam non sit: cum vero hoc repugnet primae suppositioni, fatendum est ex eo, quod Deus mutet decretum liberum suae voluntatis, necessario sequi mutationem ipsius entitatis actus diuini, quae Physica omnino est.

Hoc argumentum conantur eludere recentiores dicendo ex aeterno actu Dei libero postea in tempore retractato minime sequi ut necessario sit futurum eius obiectum, quoniam, inquit, aut ideo repugnat ut non sit, quia volitio Dei libera est simplex eius entitas necessaria absque additione realitatis liberae, vel quia posita veritate obiecti futuri pro aliqua differentia temporis repugnat, ut non sit futurum eo modo, quo cadit in diuinam voluntatem: primum non sufficit, huius enim rationem inquirimus, scilicet, cum Deus per eandem entitatem necessariam absque vlla additione possit libere velle creaturas, cur non possit hoc ipsum tam in tempore, quam in aeternitate praestare, cum aequa utrobique requiratur additio: & consequenter non sit maior mutatio in vno, quam in altero: & ita tantum abest, ut ex illo principio expediatur haec difficultas, ut ex illo potius oriatur. Secundum videtur esse petitio principij: obiectum enim, seu effectus volitus a Deo pro aliqua differentia temporis ideo infallibiliter erit, quia voluntas diuina est efficax, & immutabilis: nam, si decretum voluntatis diuinae esset mutabile, licet daretur ab aeterno effectus, non esset absolute futurus, sed solum sub conditione, si Deus in eodem decreto perfisset. Huic obiectioni potest responderi immutabilitatem obiecti non fundari immediate in immutabilitate voluntatis diuinae, sed in aeterna veritate propositionis de futuro, quae mutari non potest ob necessitatem compositam, quam includit: nam, si ab aeterno verum est aliquid esse futurum, facta hac hypothese, non potuit Deus ex aeternitate nolle illud: quia si posset nolle illud, quod futurum esse verum est ab aeterno, vel id postea eueniret contra voluntatem Dei, aut omnino sine illa, quod est impossibile: vel postea inciperet Deus velle illud nulla facta mutatione in obiecto, & insurgeret nouus respectus rationis in utroque extremo, quod etiam est impossibile, & consequenter expositione veritatis aeternae, de futuro euentu recte deducitur immutabilitas voluntatis diuinae. Iidem Auctores admittunt hanc responsionem esse probabilem, non tamen usquequaque satisfacere: quoniam supponit respectus fundari tantum in obiecto, cum tamen primam

VI.

radicem habeant in voluntate Dei, hoc est in eminentia, & causalitate ipsius absque ulla mutatione, vel additione positiua: propterea, inquiunt, dici potest, licet res, quæ est aliquando futura, sit ab æterno futura, id tamen non habere ex eo, quod Deus ab æterno voluit ut esset, sed quia etiam fuit ab æterno verum Deum fuisse aliquando volitum, ut illa res esset: quo posito, quamuis intelligatur nouus respectus rationis in Deo volente ex tempore, hic tamen fundari posset ex parte Dei in eminentia eius, ex parte verò obiecti in eo, quod prius erat futurum ex futura causa: determinatione, postea vero ex actuali: unde ex vi prioris status potuisset non fore ex præcisa ratione actuali, siue statu causali, non vero ex posteriori.

VII.

Hæc tamen redargutio non satis impugnat traditam solutionem: supponit enim vnum, ex quo sequitur manifesta contradictio: nempe veritatem obiecti futuri non sufficere ad colligendam immutabilitatem volitionis diuinæ posite in actu, quia ab æterno ex vi alterius determinationis voluntatis futuræ potuit esse verum non futurum idem obiectum: & consequenter voluntatem posse esse nouam stante antiqua veritate obiecti: ideoque ex illa minime sumi rationem immutabilitatis. Nam, si ex vi futuri decreti est infallibilis veritas ab æterno, cur non erit etiam ex vi æterni decreti? non enim minus efficax est ad causandam veritatem obiecti, quam decretum temporarium: neque hoc magis immutabile, quam illud: & proinde, si ratione huius veritas obiecti voliti est æterna, etiã ratione prioris erit: si verò fieri posset, ut voluntas diuina vellet oppositum eius, quod semel voluit ab æterno, essent duæ contradictoriæ simul ab æterno veræ: nempe illa, qua enunciaretur futurum id, quod Deus æterna voluntate decreuit, & illa, qua id negaretur propter oppositam voluntatem in tempore futuram. Neque satisfacit eorundem solutio asserentium facta illa hypothese veritatem propositionis de obiecto volito non esse absolutam, sed conditionatam: nimirum si decretum voluntatis diuinæ non mutaretur: eodem namque modo dicam etiam veritatem fundatam in determinatione voluntatis ex tempore esse conditionatam: & consequenter nisi veritas fundata in æterna determinatione voluntatis diuinæ, sit absoluta, & immutabilis, nihil de facto futurum pendens ex libera voluntate Dei erit determinate verum: ex quo sequitur Deum nihil pertinens ad existentiam rerum creaturarum co-

gnouisse ab æterno: quod abiurdum est, & hæreticum: cum ergo certum sit veritatem esse immutabilem, itemque ex actuali determinatione voluntatis diuinæ resultare veritatem propositionum de futuro: certum quoque esse debet voluntatem diuinam ex vi suæ efficaciæ: & suppositionem veritatis ab ea pendens esse immutabilem, & hanc immutabilitatem habere ex propria ratione sui, quatenus est actus liber: nam cum nostro modo intelligendi coalescat ex actu necessario, & terminatione, ac respectu eiusdem ad effectum futurum, & posito tali respectu impossibile sit effectum non esse, itemque posito effectui repugnet, ut non terminet habitudinem voluntatis diuinæ, consequenter etiam est impossibile ex principis intrinsicis ipsius actus diuini liberi, ut si semel est, possit non esse. Itaque ut hoc tandem concludam, ex dictis constat utramque causam in argumento assignatam concurrere ad immutabilitatem physicam actuum liberorum: primam quidem, quoniam, si esset distinctio ex natura rei inter actum liberum, & necessarium; esset quoque in voluntate diuina potentia passiva ad liberum, & consequenter esset exposita mutationi. Secundam verò, quia sine illa tolleretur habitudo, qua completur ratio actus diuini liberi, & consequenter ea sublata tolleretur quoque actus, neque hoc est recurrere ad immutabilitatem veritatis obiecti: tanquam ad primum fundamentum immutabilitatis actus diuini liberi, sed tanquam ad obiectum actu terminans habitudinem volitionis liberæ: immutabilitas autem ipsius obiecti non sumitur primario ab ipso, sed ab eminentia, & efficacia voluntatis diuinæ, quæ si terminetur libere ad aliquod obiectum, hoc ipso reponit illud sub actuali existentia, vel sub eius negatione determinate futura. Ex quo etiam patet hanc esse immutabilem sensus compositi, non quidem solum ex eo, quod ponatur volitio diuina æterna esse: sed quia ponitur antecessoria, ad quod necessario consequitur, ut actus Dei liber, semel habitus non possit amplius deficere.

Ex dictis facile est respondere ad tres illos modos mutationis, qui fingi possunt in actibus liberis: nempe ab actu in actum contrarium, vel ab actu ad cessationem, vel denique a cessatione ad actum. Nam priores duo manifeste repugnant, siue enim mutatio fiat ab actu in actum contrarium, siue in cessationem, opus est ut desinat, vel connotatio effectus, qui erat obiectum prioris actus, vel actus ipse: connotatio est necessaria,

VIII.

cessaria, supposito quod fuisset actus ab æterno: ergo mutaretur ipsa entitas actus, ut superius deduxi. In tertio illo modo non apparet eadem repugnantia. Nam si ponatur Deum ab æterno nullum eliciisse actum circa aliquod obiectum, nulla est connotatio ipsius, nulla habitudo actus diuini ad ipsum, quod autem incipiat de nouo, sola hæc connotatio non arguit ullam mutationem in voluntate diuina: sicut ex eo, quod fuerit ab æterno, non dicimus mutari Deum, neque in hac inceptioe arguitur aliqua potentialitas, quoniam id, quod incipit, non est aliquid positium intrinsecum Deo, sed solum connotatum extrinsecum, & habitudo rationis ad ipsum, quæ duo in plerisque alijs de nouo adueniunt Deo absque mutatione, ut patet in existentia Dei in rebus, in sustentatione nature assumptæ à verbo. Verum enim vero hoc dubium supponit vnum à falso: nempe quod Deus habuit se negatiue erga aliquod obiectum creatum, cuius oppositum ostendam in materia de voluntate Dei: quare sublata suppositione, quod cessauerit circa vllum obiectum, non habet locum questio vtrum, vel cur non mutari possit à cessatione ad actum liberum. Et nos non agimus de immutabilitate aliqua chymarica, sed de ea, quæ de facto Deo cõpetat. Cum verò is necessario habuerit ab æterno actum circa alteram partem cuiuslibet contradictionis, non habet loci questio, vtrum de nouo transire possit ab otio ad actum liberum: quod vero debuerit ab æterno habere actum illum, non provenit ex immutabilitate, sed ex summa eius perfectione, & alijs radicibus explicandis in materia de voluntate Dei. Verum, importunè iniquet aliquis, supponamus, vel per impossibile cessasse ab æterno, mutabitur ne, si de nouo eliciat actum? Et quidem facta huiusmodi suppositione adhuc aliquis dicere poterit, cum ex sola cessatione actus diuini circa obiectum redundauerit in ipsum determinatio ad non esse, fieri non posse ut per nouum actum determinetur ad esse: nam eo ipso arguitur falsitatis illa suppositio, quod ab æterno fuerit determinatum ad non esse, cuius veritas cum sit de præterito, per suppositionem mutari nequit. Quia tamen videri potest facta illa hypothese obiectum manere indifferens ad esse, vel non esse, quale ex se est, quamdiu non determinatur à libera volitione Dei: ea verò accedente determinari ad alterutram partem: non videtur efficax argumentum, quo in eiusmodi casu mutatio Physica colligatur. Verum id non est absurdum si vno impossibili

posito colligatur aliud. Imò verò ex hoc apparet, quomodo sola mutatio habitudinis rationis ad connotatum extrinsecum, si sit possibilis absque alia mutatione entitativa, non sit formaliter mutatio, sed arguitive: & quoniam omnes habitudines, quæ requirunt actualem existentiam obiecti extrinseci, supponunt mutationem ex parte ipsius, qua posita incipit, vel desinit terminare habitudinem, propterea adueniunt, ac recedunt à Deo absque ipsius mutatione, ut relatio dominij, existentia in rebus, & similes: at verò illæ, quæ comitantur actus intellectus, & voluntatis, & indifferenter se habent ad obiecta, siue actu existant, siue non, cum non supponant pro omni tempore actualem existentiam obiecti, & actu cõueniant ante illam, si mutantur, mutationem aliquam supponant necesse est: non obiecti, nam ad ipsius mutationem non variantur: ut patet; de fide enim habemus actus diuinos minimè mutari, & tamen eorum obiecta mutantur: supponunt ergò mutationem subiecti, hoc est actus diuini in quo fundantur, & hoc voluit D. Thomas 1. p. quæst. 14. art. 15. ad primum; cum cõstituit hoc discrimen inter has relationes, nempe ut illæ, quæ consequuntur actus, qui intelliguntur terminari ad ipsas creaturas secundum quod in se ipsis sunt, varie dicantur de Deo secundum variationem creaturarum, quæ verò consequuntur actus vitales, qui intelliguntur esse in Deo immanenter, ut scientia, & amor, inuariabiliter prædicantur de Deo: ratio verò, quæ indicatur hac sententia Diui Thomæ, est optima: nam relationes, quæ consequuntur actionem ad extra, non habent proximum, ac sufficiens fundamentum in ipsis actibus diuinis internis, nisi accedente mutatione creaturæ, qua posita ponuntur, sublata vero tolluntur Deo prorsus immoto: quæ verò cõueniunt Deo ante rerum existentiam, habent proximum, ac sufficiens fundamentum ex parte ipsius, nec fundantur in vlla mutatione extrinseca actuali, & co-existente actibus ipsis pro omni tempore, quod respondet æternitati, sed solum pro aliquo, & propterea sunt priusquam interueniat eiusmodi mutatio extrinseca, antequam habent sufficiens fundamentum in ipso actu diuino, & rerum existentia futura: & ideo non possunt desinere, nisi variato fundamento, hic enim est mos relationum postquam semel sunt.

Sed contra hanc doctrinam Diui Thomæ, est difficile argumentum. Ex parte

IX.

Dei non est aliquid distinctum, etiam virtualiter ab ipsa entitate actus naturalis, quod intelligatur illi accedere, vel recedere ut sit, vel non sit fundamentum similitudinis respectuum actus liberi ad obiecta: ergo quemadmodum ab aeterno intelligitur absque accessu vilius entitatis, fundare eiusmodi respectus, etiam ex tempore fingi potest fundare similes de nouo absque accessu, vel non fundare antiquos absque recessu vilius entitatis. Longè tamen diuersa ratio est in resultatione horum respectuum ab aeterno, atque ex tempore: ut enim supra notauimus, plerumque sunt ab aeterno mutationis expertia, quæ, si inciperent in tempore, naturam, & nomen mutationis non euaderet, ut processiones diuinæ, quæ tunc ob hypothesein impossibilem censerentur exire de potentia in actum: similiter pullulatio relationum ad obiecta libere volita ab aeterno, nec in se est mutatio; quod est commune omnibus habitudinibus rationis, nec arguitur, quoniam non est ibi vilis transitus de non esse actuali, ad esse actuale, quod enim ab aeterno est semper fuisse: sed solum de esse indifferente obiectorum ad determinate futurum: at si de nouo pullularent, vel desinerent, cum obiecta ab aeterno fuerint determinate futura, vel non futura, non poterat ex parte ipsorum fingi vilis transitus: restat igitur, ut si actus liber Dei mutetur per impossibile, ipsa illius entitas transmutetur: quod fidei, & rationi rectè aduersatur.

Deus non est mutabilis aduentu nouæ relationis.

CAPVT XII.

I. Inter ea, quæ de Deo dicuntur ex tempore, sunt relationes, & actiones: actionibus non mutari dictum est supra, restat inquirendum de relationibus. Pars autem affirmatiua suadetur, quoniam, si Deus ex tempore esset Pater, verè mutaretur, ut dictum est supra c. 7. tunc autem solum adueniret illi noua relatio: ergo etià ex eo, quod de nouo dicitur creator, & Dominus dici potest mutari. Et confirmatur, quoniam hæ relationes Deum verè, ac realiter denominant, & non per solam operationem intellectus: non enim Deus est Dominus, aut creator ex eo, quod à nobis concipitur, sed quia re ipsa habet dominium super creaturas. Secundo relatio causæ ad effectum est realis, eiusque vicissitudine mutatur id, quod est causa: sed omnis noua denominationatio realis intrinseca supponit mu-

tationem: ergo Deus, cum denominatur creator, conseruator, & gubernator vniuersi, supponitur mutatus resultatione nouarum relationum, quas non habuit ab aeterno. Patet consequentia: nam relatio est forma intrinseca subiecto, & relatio creatoris, conseruatoris, & gubernatoris est vere relatio causæ efficientis. Si quis respondeat relationes, quæ in creaturis sunt reales, in Deo esse solum secundum rationem, varietatem verò secundum relationes rationis non esse necessario coniunctam cum mutatione, debet in primis assignare rationem, cur Deus non sit capax relationum realium ad creaturas, quemadmodum aliæ causæ: deinde verò cur varietas penes relationes rationis non inducat mutationem: nam, si per impossibile Deus admitteret vicissitudinem actuum liberorum, reuera mutaretur: & nihilominus solum daretur varietas penes habitudines rationis, quibus nostro modo intelligendi actus necessarius completur in ratione liberi, prout terminatur ad diuersa obiecta creatura: terminatio enim eiusmodi sola est habitudo rationis ad creaturas in ratione obiecti: quare sola vicissitudo penes respectus rationis potest inducere mutationem oppositam immutabilitati.

Hæc quæstio tenuit aliquando accipiemtem Diu. August. non videbat enim quid tandem adueniret Deo de nouo, propter quod dici posset creator, cum antea non esset: & ita dubitabat an verè dici posset ab aeterno Dominus, & creator, ut colligitur ex verbis ipsius lib. 12. de Ciuitate Dei cap. 15. *Sicut Deum aliquando Dominum non fuisse dicere non audeo, ita Hominem nunquam antea fuisse, sed ex quodam tempore primum omnium creatum esse arbitare non debco: sed cum cogito cuius rei Dominus semper fuerit, si semper creatura non fuerit, affirmare aliquid pertimesco.* Postea tamen vidit non repugnare, ut dicatur Dominus, & creator absque vlla imperfectione, aut mutatione: ut patet ex lib. 5. de Trinitate capit. decimosexto. Pro cuius rei solutione suppono ex duplici capite posse intervenire mutationem accessu nouæ relationis: vel ratione fundamenti ad quod sequitur relatio, vel ratione resultantiæ ipsius relationis: quæ inest, ac denominat subiectum. Si priore modo loquamur, nonnullæ relationes supponunt mutationem, aliæ verò minime: supponunt eæ, quæ fundantur in actuali dependentia effectus ad causam efficientem: non supponunt verò necessario pro tempore, quo adueniunt eæ, quæ ex parte

vnus